

ISTORIJA

Mokomojo žurnalistikos laikraščio įkūrimo, leidybos ir funkcijų ypatumai

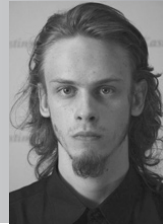
Audrius Dabrovolskas

Žurnalistikos magistras

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas

Maironio g. 7, 01124 Vilnius

El. paštas: audrius.dabrovolskas@kf.vu.lt

„Universiteto žurnalistas“ – tai mokomasis Vilniaus universiteto laikraštis, pradėtas leisti 1977 m. Ši mokymo priemonė buvo naudinga ugdant Lietuvos žurnalistų praktinius gebėjimus. Akstinas laikraščiuui įkurti buvo siekis, kad spaudos žurnalistai Lietuvoje eksperimentuodami „pirmąjį krikštą“ gautų ne atėję į redakciją, o dar universitete ir, pradėję dirbti periodinėje spaudoje, jau būtų susipažinę su laikraščio kūrimo procesu. Sovietmečiu mokomasis laikraštis žurnalistikos vientisųjų studijų studentams suteikė daug praktinių galimybių rašyti ir publikuoti įvairių žanrų ir tematikos tekstus, kurių jie nebūtų galėję spausdinti viešai kurioje nors kitoje redakcijoje. Bendradarbiaudami su laikraščio redaktoriumi ir su Žurnalistikos katedros dėstytojais, kurie vadovaudavo laikraščio rengimo procesui, studentai įgydavo reikalingos žurnalistui darbo patirties: nuo rankraščio parengimo ir pateikimo redaktoriui iki korektūros skaitymo spaustuvėje.

Laikraštis atkurtas 2007 m. popieriniu ir internetinio portalo pavidalais. Jo mokymo funkcijos nepasikeitė, o techninės galimybės išsiplėtė dar labiau. Šiuo metu dviejų Vilniaus universiteto žurnalistikos programų studentai gali išbandyti rašto, garso, vaizdo raišką ar kelių raiškos būdų samplaiką. Pakeisti mokomosios priemonės nuostatai leidžia į laikraščio leidybą įsitraukti ir kitiems Komunikacijos fakulteto studentams. Naudodamasis įvairiais šaltiniais (išlikusiais archyviniais dokumentais, prisiminimais) straipsnio autorius aptaria mokomojo laikraščio įkūrimo aplinkybes, tikslus, atkūri-

ma, mokomąją funkciją ir leidybos ypatumus. Chronologinės ribos apima du etapus:

1977–1991 m. – mokomojo laikraščio įkūrimas, gyvavimas ir leidybos nutraukimas;

2007–2011 m. – leidinio atkūrimas ir tolesnė raida.

Straipsnyje nesiimta nagrinėti sovietinio laikotarpio politinio ideologinio konteksto, turėjusio didelę reikšmę žurnalistų rengimui, kadangi tai išsamiai jau aptarta kitose mokslinėse publikacijose. Straipsnyje orientuojamasi į žurnalistikos studijas sovietmečiu, nagrinėjant vieną iš profesinių įgūdžių formavimo elementų, būtent – mokomojo laikraščio įkūrimą¹.

Esminiai žodžiai: funkcija, leidyba, mokomasis laikraštis, periodinė spauda, „Universiteto žurnalistas“, Vilniaus universitetas, žurnalistika.

Universitetinių žurnalistikos studijų modelis Lietuvoje patyrė kaitą, kurią lėmė nuolat kintanti studijų programa. Sovietmečiu žurnalistikos studijų mokymo planai keisti 11 kartų², 2006–2010 m. daug pokyčių patyrė Vilniaus universiteto žurnalistikos bakalauro ir magistrantūros studijų programos³. Kai kurie šių studijų dalykai visiškai pakito, o tie, kuriuos nustato studijų krypties reglamentas, išliko pastovūs. Iki 1990 m. žurnalistika buvo priskiriama filologijos ir istorijos (humanitarinės krypties) studijoms. Tokia sistema priklausė ir nuo ideologinių aukštojo mokslo nuostatų. Nuo 1991 m., steigiant Komunikacijos fakultetą, žurnalistika Vilniaus universitete priskirta socialinių mokslų studijoms, nors komunikacijos mokslai dar priklausė humanitariniams (iki 2012 m.). Šis pasikeitimas turėjo įtaką medijų teorijos sampratai, jų vaidmens santykiui – ne tiek siekiant efekto, kiek vertinant proceso kaip

¹ Straipsnis parengtas magistro darbo pagrindu (darbo vadovas – doc. dr. Andrius Vaišnys).

² GAIČEVSKYTĖ, Rimantė. Žurnalistikos studijos Vilniaus universitete 1949–1991 m. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius, 2011, p. 11.

³ MALŪKIENĖ, Audronė. Universitetinė žurnalistikos programa: kokybės kūrimas, problema, prognozė. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius, 2010, 94 psl.

pažinimo ir sklaidos privalumą. Šiuo aspektu Vilniaus universitetas Lietuvoje padėjo pamatus būsimoms komunikacijos kryptių studijoms, suburdamas ne tik knygos, bet ir žiniasklaidos ir kitų medijų tyrėjus.

Tačiau žurnalistikos studijų istorija verčia priminti sovietinio laikotarpio sprendimus. Pirmoji aukštojo mokslo centralizacija įvyko 1952 m., nes iki tada visos aukštosios mokyklos Sovietų Sąjungoje rengdavo žurnalistus, tačiau kiekviena skirtingai⁴. Nebuvo susiformavusios žurnalistų rengimo sistemos, nebuvo ir specializacijų. Skirtinga sistema darė įtaką žurnalistikos specialybės studijų kūrimui. Nors Sovietų Sąjungoje (SSRS) buvo siekiama taikyti vienodus reikalavimus visose mokyklose, studentas, XX a. 6–7 dešimtmečiais baigęs žurnalistikos studijas viename iš SSRS universitetų, nei savo kalba, nei įgūdžiais dar nebuvo visiškai pasirengęs dirbti bet kuriame SSRS regione. Žurnalistikos studijų vieta taip pat nebuvo aiškiai apibrėžta: Lietuvoje šią studijų programą pradėjus įgyvendinti 1949 m., ji buvo kuruojama Lietuvių literatūros katedros⁵ (1952 m. kaip Istorijos-filologijos fakulteto šakinis padalinys įkurta Žurnalistikos katedra). Paaikškėjo, kad žurnalistai buvo parengti ne taip, kaip tikėjosi ir pageidavo redakcijos ir Lietuvos komunistų partijos Centro komitetas. Universitetas veikiau rengė filologijos krypties (literatūros) darbuotojus.

Problema buvo ir dėstytojų trūkumas. Iki 1964 m. katedros darbuotojai galėjo pasigirti tik profesinio žurnalistinio darbo patirtimi, nes neturėjo nei mokslinių vardų, nei laipsnių⁶. Stasys Makauskas akcentavo, kad dėstytojais patys turėtų stengtis kelti kvalifikaciją, nuolat mokytis ir mąstyti, kaip rengti ateities spaudos darbuotojus, nes tai problema, kurią reikia spręsti „visos šalies“ mastu⁷.

⁴ Straipsnio autoriaus pokalbis su doc. dr. Liubomiru Viktoru Žeimantu. Vilnius, 2012.

⁵ GAIČEVSKYTĖ, Rimantė. Žurnalistikos studijos Vilniaus universitete 1949–1991 m., p. 8.

⁶ MAKKAUSKAS, Stasys. Profesinis žurnalistų ruošimas Tarybų Lietuvoje. *Žurnalistika*, 1972. Vilnius, 1973, p. 94.

⁷ *Ten pat.*

1950 m. balandžio mėnesį Vilniaus universitete⁸ (VU) pradėtas leisti rektorato, partinės, komjaunimo⁹ ir profsąjungos organizacijų laikraštis „Tarybinis studentas“, kurio keletas formalių uždavinių buvo iš Komunistų partijos pozicijų atskleisti universiteto gyvenimą, komunistiškai auklėti studentiją¹⁰. Sovietų Sąjungoje tokie žinybiniai leidiniai buvo visos žiniasklaidos sistemos sudėtinė dalis. Jie galėjo būti traktuojami kaip žurnalistų mokymo priemonė, tačiau temų dienotvarkė neleido gilintis į platesnį kontekstą.

Specializuotis į žurnalistiką pradėta tik 8 dešimtmetyje: 1975–1978 m. į žurnalistikos studijas įtrauktos radijo, televizijos ir fotožurnalistikos specializacijos¹¹. Nuo 1977–1978 m. tarp žurnalistikos programų atsirado kursas pavadinimu „Žurnalisto meistriškumas“.

Supratus, kad sujungta mokomoji ir gamybinė praktika studentams iš dalies gali suteikti patirties dirbant su atitinkamomis žiniasklaidos priemonėmis, siekiant pagerinti žurnalistikos specialybės padėtį, per 1976 m. Žurnalistikos katedros posėdį nuspręsta pradėti leisti Vilniaus valstybinio Vinco Kapsuko universiteto mokomąjį laikraštį „Universiteto žurnalistas“¹². Tada tai buvo itin svarbus Žurnalistikos katedros pasiekimas, nes tokio pobūdžio leidiniai leisti ne visoje Sovietų Sąjungoje. Pretekstas įkurti šį mokomąjį leidinį – 1956 m. Maskvos Michailo Lomonosovo universitete įkurtas mokomasis laikraštis „Журналист“ (Žurnalistas). Jis sumanytas remiantis *naujosios žurnalistikos* idėjomis, o jo poreikį, esą, išskėlė patys studentai¹³.

⁸ Tada – Vilniaus valstybiniame Vinco Kapsuko universitete.

⁹ Komjaunimas – Lenino komunistinė jaunimo sąjunga.

¹⁰ PŠIBILSKIS, Vygintas Bronius, Vilniaus universiteto istorija 1579–1994. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1994, p. 285.

¹¹ GAIČEVSKYTĖ, Rimantė. Žurnalistikos studijos Vilniaus universitete 1949–1991 m. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius, 2011, p. 11.

¹² Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1976 m. sausio 30 d. protokolai. Vilnius, 1976. VUA, ap. 24, b. 140, p. 26–27.

¹³ Человек слова [interaktyvus]. *Itogi*. Nr. 1 (812). Prieiga per internetą: <<http://www.itogi.ru/spetzproekt/2012/1/173386.html>> [žiūrėta 2012 m. kovo 28 d.].

„Universiteto žurnalistas“ buvo leidžiamas nuo 1977 m. balandžio mėn. iki 1991 m. gruodžio 20 d. Leidinys atkurtas 2007 m. internetinio portalo ir laikraščio pavidalais. Jo atkūrimą lėmė pasikeitusi studijų sistema, interneto įsigalėjimas visose gyvenimo srityse. Atkurtas laikraštis ne tik tapo tęsiama tradicija, bet buvo vienas iš būdų pagerinti studijas.

Mokomojo laikraščio funkcijų analizė – iki šiol dar nenagrinėta tema. Žurnalistų rengimo sistema apskritai nagrinėta tik epizodiškai. Žurnalistikos studijas Vilniaus universitete 1949–1991 m. ištyrė Rimantė Gaičevskytė¹⁴. Šis darbas išsamiausiai atskleidžia žurnalistikos studijų kaitą sovietiniu laikotarpiu. Viliaus Užtupo straipsnių rinkinyje¹⁵ žurnalistika išanalizuota bendrais bruožais. S. Makauskas¹⁶ dar sovietmečiu parašė publikaciją apie žurnalistų rengimą SSRS.

Išsamiausi šaltiniai, liudijantys apie „Universiteto žurnalisto“ įkūrimą, leidybos procesą, studijų proceso kaitą, yra Žurnalistikos katedros ir Istorijos fakulteto posėdžių protokolai, saugomi Vilniaus universiteto archyvo (VUA) R-856 fonde. Jais daugiausia ir naudotasi. Taip pat remtasi ir Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto posėdžių protokolais. Kadangi istoriografijos, analizuojančios mokomąjį laikraštį ar žurnalistikos studijas sovietmečiu, labai mažai, tai – vieninteliai šaltiniai, kurie leis ją papildyti.

Siekiant apibrėžti leidinio redaktoriaus vaidmenį ir papildyti istoriografiją, taip pat siekiant pateikti papildomų detalių apie mokomojo laikraščio funkcijas, atlikti 13 interviu su „Universiteto žurnalisto“ redaktoriais, į leidinį rašiusiais buvusiais studentais, Žurnalistikos katedros vedėjais ir dėstytojais.

Darbe naudoti šie teoriniai ir empiriniai metodai: lyginamasis istorinis, dokumentų analizės, ekspertinės apklausos, kiekybinis tyrimas –

¹⁴ GAIČEVSKYTĖ, Rimantė. Žurnalistikos studijos Vilniaus universitete 1949–1991 m. Magistro baigiamasis darbas, 2011, p. 50.

¹⁵ UŽTUPAS, Vilius. Žurnalisto žinynas. Kaunas: Vilius, 1992, p. 351.

¹⁶ MAKKAUSKAS, Stasys. Profesinis žurnalistų ruošimas Tarybų Lietuvoje. *Žurnalistika*. 1972. Vilnius, 1973, p. 93–96.

„Universiteto žurnalisto“ numerių žanrų ir turinio analizė. Tyrimo imtis – visi prieinami 1977–1991 m. laikraščio numeriai; visi 2007–2011 m. numeriai.

„Universiteto žurnalisto“ įkūrimas

Sovietinio laikotarpio 6–7 dešimtmečiais žurnalistikos absolventai daugiausia buvo rengiami tik dirbti laikraštyje¹⁷. Paradoksalu, bet išleidžiant šios srities specialistus, nebuvo atsižvelgiama į tai, kad laikraščių redakcijos pageidavo jau galinčių rašyti žurnalistų, kurie turėtų tam tikrą patirtį ir supratimą.

Sovietmečiu žurnalistikos studijų programa galėjo pasiūlyti gamybinių, kitaip profesinę, praktiką. Teorines žinias studentai turėjo galimybę įtvirtinti „Komjaunimo tiesos“ redakcijoje, kur pirmą kartą būdavo „krikštijamas“ jų žurnalistinis darbas, ir vėliau pasklisdavo po kitas redakcijas¹⁸. Stasys Makauskas, rašydamas apie televizijos ir radijo žurnalistų rengimą, pabrėžė, kad „didžiausia bėda – techninės bazės stoka. Nejmanoma parengti kiek labiau kvalifikuotų televizijos ir radijo žurnalistų, jie neturės kur savarankiškai parengti grynai mokomųjų laidų“¹⁹.

1974 m. buvęs vienos iš Mokslo ministerijos Sovietų Sąjungoje komisijų, kuri sprendė žurnalistikos klausimus, tarybos narys Liubomiras Viktoras Žeimantas pradėjo svarstyti mokomojo laikraščio reikalingumą²⁰: „tada mes įvedėme reikalavimą, kad būtų kūrybinis konkursas – dėl to niekas nesiginčijo. Dar pagalvojome, kad per mokymo metus galime padaryti ir kažką kūrybiško. Programoje atsirado „suktas“ kursas – „Žurnalisto meistriškumas“ (individualus dėstytojo darbas su studentu). Tai jau buvo problema. Kilo klausimas, kaip į tai pažiūrės ministerijos klerkai. <...> Nutarėme, kad reikia juos pergudrauti. 150 valandų skyrėme laboratoriniams darbams. O laboratoriniai darbai buvo

¹⁷ MAKauskas, Stasys. Profesinis žurnalistų ruošimas Tarybų Lietuvoje. *Žurnalistika*. 1972, Vilnius, 1973, p. 95.

¹⁸ *Ten pat.*

¹⁹ *Ten pat.*

²⁰ Straipsnio autoriaus pokalbis su doc. dr. Liubomiru Viktoru Žeimantu. Vilnius, 2012.

skiriami grupei [žmonių]. Standartinę grupę sudarė 25 žmonės. Juos padalinus per pusę išėjo po 10–12 žmonių ir niekas dėl to nekėlė triukšmo. <...> Tačiau tada, kai atsirado žurnalistikos meistriškumo apraiškų, iškilo klausimas, kur mes tuos savo darbus parodysime? <...> Idėja galiausiai buvo tokia: kodėl nepadarius nemokamo laikraščio?“²¹.

1975 m. priimtas Sovietų Sąjungos Komunistų partijos Centro komiteto nutarimas „Dėl priemonių geriau ruošti²² žurnalistų kadrus ir tobulinti jų kvalifikaciją“²³. Tai buvo svarbus dokumentas, leidęs pakeisti tuometinės žurnalistikos, kuri beveik nesiskyrė nuo filologijos studijų, specialybės dėstymą²⁴.

1976 m. per Žurnalistikos katedros posėdį patvirtintas mokomojo leidinio projektas, kuriuo nutarta, kad periodinis leidinys turi būti leidžiamas iki 30 numerių per mokslo metus pagal Žurnalistikos katedros patvirtintą grafiką. Taip pat numatyta, kad periodiniam leidiniui reikia sudaryti specialią redakciją, sudarytą iš studentų, kuriems vadovauja ir atsakingojo redaktoriaus pareigas eina Žurnalistikos katedros dėstytojas²⁵.

Laikraščio paskirtis

Siekiant atskleisti mokomojo laikraščio svarbą studijoms, atsižvelgta į platesnę tematiką: „Kai kam buvo neaišku, kam jauniems žurnalistams savas laikraštis? Juk žurnalistai ir anksčiau bendradarbiavo Universiteto laikraštyje „Tarybinis studentas“. Taip, jie tai darė, bet galimybių skelbti savo publikacijas turėjo tik rašantys apie savo Alma Mater. O

²¹ *Ten pat.*

²² Šaltinio pavadinime kalbos klaida: veiksmažodis „ruošti“ nevartotinas kalbant apie specialistų rengimą. Reikėtų keisti – *rengti*.

²³ MAČIŪTĖ, Daiva. Dešimt ieškojimo metų. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius, 1987 m. balandžio 17 d., Nr. 4 (141), p. 4.

²⁴ *Ten pat.*

²⁵ Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1976 m. sausio 30 d., protokolas Nr. 7. Vilnius, 1976. VUA, ap. 24, b. 140, p. 27–28.

mūsų plunksnos darbininkų pagrindinė duona – už mokyklos ribų²⁶. Žurnalistikos katedros posėdyje doc. dr. Bronius Raguotis padėtį apibūdino taip: „mes mokome vieno, o visai kita stengiasi įdiegti redakcijos. Yra tam tikra distancija tarp teorijos ir praktikos. <...> Blogai, kad su šia problema susiduria mūsų praktikantas. Jis turi užimti atitinkamą poziciją redakcijoje, o patirties šis jaunuolis neturi“²⁷. Tokia nuomonė rodo, kad, nežiūrint į tai, kad egzistavo mokomasis laikraštis, studijų procese vis tiek reikėjo pakeitimų.

Žurnalistikos studentui į redakciją atėjus atlikti praktiką paaiškėdavo, kad studijuodamas jis neįgijo reikiamos darbo patirties. Tokia padėtis susiklostė todėl, kad žurnalistikos studijų programoje nebuvo numatyta praktinių užsiėmimų. Jų atsirado tik 1977–1978 m., kai buvo pradėta dėstyti „Žurnalisto meistriškumo“ kursą. Be to, pradėjus leisti mokomąjį laikraštį, į jį rašydavo jau atlikę praktiką III ir IV kurso studentai, retais atvejais – I ir II kurso studentai. Žurnalistinės praktikos trūkumas studijuojant vertė ieškoti kitos išeities, kaip pagerinti studijų procesą.

Žurnalistikos studentai pirmame kurse atlikdavo mokomąją, vėlesniuose – gamybinę praktiką²⁸. Studijos truko 5 metus²⁹ (ši trukmė šiuo metu prilyginama vientisosioms studijoms – magistro diplomui), atlikti praktiką studentai būdavo paskiriami į įvairius Lietuvos miestus ir miestelius.

Į mokomąjį laikraštį studentai rašydavo straipsnius, publikacijas, žinutes. Jo tiražas, kaip nurodoma laikraščių metrikose, buvo 300, iš-

²⁶ MAČIŪTĖ, Daiva. Dešimt ieškojimo metų. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius, 1987 m. balandžio 17 d., Nr. 4 (141), p. 4.

²⁷ Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1980 m. sausio 28 d., protokolai. Vilnius, 1980. VUA, ap. 24, b. 254, p. 53.

²⁸ Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1980 m. sausio 28 d., protokolai. Vilnius, 1980. VUA, ap. 24, b. 254, p. 56.

²⁹ Komunikacijos ir informacijos krypties studijų programų Žurnalistika (bakaluro programa, nuolatinės studijos), Žurnalistika (bakaluro programa, neakivaizdinės studijos) Savianalizės suvestinė, 3 t., Vilnius, 2010, p. 4.

imtiniais atvejais galėjo siekti ir 1000 egzempliorių. Jį gaudavo ne tik Vilniaus universiteto akademinė bendruomenė, bet ir Vilniaus ir kitų rajonų redakcijos. Taip „Komjaunimo tiesos“ ir kitų leidinių redaktoriai galėdavo pasirinkti sau studentų atlikti praktiką³⁰. Be to, „Universiteto žurnaliste“ publikuotus savo straipsnius studentai galėjo parodyti potencialiems darbdaviams, siekdami įsidarbinti vienoje ar kitoje redakcijoje. Fotografijos specializacijos žurnalistai mokomajame laikraštyje publikuodavo nuotraukas, tad ir jiems tai buvo galimybė būti pastebėtiems kitų laikraščių redaktorių, nuotraukų redaktorių.

Taigi mokomojo laikraščio pagrindinė funkcija turėjo būti įgyvendinti žurnalistikos studijų mokymo tikslus į visumą sujungiant teoriją ir praktiką. Realizuodami šią funkciją studentai galėjo rašyti apie įvairias gyvenimo sritis (ne tik apie Vilniaus universitetą) ir publikuoti savo tekstus, patirti darbo redakcijoje specifiką.

Leidinio struktūros formavimas

1983–1984 m. redaktorės pareigas ėjusi Eglė Tvarijonaitė-Striaukienė teigia, jog iš studentų nebuvo griežtai reikalauta, kad jie demonstruotų savo įgūdžius „būtent reportažo, interviu žanrų tekstuose, nes gana laisvai buvo formuojama pati struktūra. Tai, kas artimiausia (koks žanras, turinys, tematika), gana laisvai buvo leidžiama pasirinkti pačiam studentui. Jis tarsi turėdavo pademonstruoti tai, ką įsiminė ir mokėjo, kas jam buvo aktualu“³¹.

Laimonas Tapinas prisimena, kad „kiekvienam laikraščiui būdavo paskiriamas dėstytojas – vadovas. „<...> būdavo nedidelė grupelė, kurioje – po 3–5 žmones. Aptardavome tai, apie ką jiems įdomu rašyti, kai ką pasiūlydavau aš pats. Paskui, kai jau išleisdavo laikraštį, aptardavome, kas iš to išėjo“³². Tokia struktūra leido efektyviai dirbti su studentais.

³⁰ *Ten pat.*

³¹ Straipsnio autoriaus pokalbis su Egle Tvarijonaite-Striaukiene, Vilnius, 2012.

³² Straipsnio autoriaus pokalbis su Laimonu Tapinu, Vilnius, 2012.

Laikraščio temas sugalvodavo dėstytojai su studentais, dažnai dėstytojai tiesiog priviliodavo studentus rašyti savo siūlomomis temomis³³.

Laikraščio numerio tematika priklausė nuo vadovaujančio dėstytojo, kurio pagrindinė funkcija laikraštyje studentų atžvilgiu – kartu su studentais rengti publikacijas. Iš tikrųjų vadovaujantis dėstytojas buvo ir vyriausiasis „Universiteto žurnalisto“ redaktorius. Atsakingojo redaktoriaus pareigos iš pradžių buvo daugiau techninio, organizacinio pobūdžio. Ilgainiui jos kito, nes kiekvienas naujas redaktorius laikraštyje įdiegdavo kokį nors naują elementą: naujų rubrikų ir pan. Be to, keitėsi ir leidinio struktūros elementai.

Rengiant laikraštį atsižvelgta ir į temų naujumo kriterijus. Iš pradžių leidiniai būdavo teminiai, skirti Dzūkijos kraštui³⁴, Radviliškio rajonui³⁵, naujajam ar (kaip pavaizduota 1 lentelėje) literatūriniai, biuletenio pobūdžio.

1 lentelė. Laikraščio „Universiteto žurnalistas“ išleidimo grafiko tvirtinimas 1977 m.³⁶

1977.09.30 (Nr. 3)	Literatūrinis. Vadovauja – doc. dr. B. Raguotis
1977.10.15 (Nr. 4)	Biuletenis, skirtas Universiteto 400 metinėms. Vadovauja – doc. dr. L. V. Žeimantas
1977.10.31 (Nr. 5)	III kursas I redakcija – doc. dr. L. V. Žeimantas
1977.11.15 (Nr. 6)	III kursas II redakcija – doc. dr. L. V. Žeimantas

Šaltinis: 1977-08-30 Žurnalistikos katedros posėdžio protokolas

Mokomojo laikraščio redakcijos struktūrą pakeitė 1985 m. iš dėstytojų sudaryta redakcinė kolegija³⁷. Sudarius tokią leidinio redakciją, kai

³³ Straipsnio autoriaus pokalbis su Danguole Skarbaliene. Kaunas, 2012.

³⁴ Universiteto žurnalistas. Vilnius, 1977 m. balandžio 20 d. Nr. 1.

³⁵ Universiteto žurnalistas. Vilnius, 1977 m. birželio 30 d. Nr. 2.

³⁶ Lentelė sudaryta, remiantis Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1977 m. rugpjūčio 30 d., protokolu. Vilnius, 1977. VUA, ap. 24, b. 193, l. 1.

³⁷ VU Istorijos fakulteto Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1985 sausio 7 d., protokolas. Vilnius, 1985. VUA, ap. 24, b. 714, l. 88.

laikraščio numerio rengimui vadovavo vienas iš Žurnalistikos katedros dėstytojų, 10 studentų pateikdavo po vieną publikaciją. Publikacijų temos priklausė nuo konkretaus dėstytojo (darbo) vadovo, nes jis kurdavo atitinkamo numerio redakciją, o žanrai – vadovaujančio nuo dėstytojo ir studentų susitarimo. Kadangi Žurnalistikos katedra siekė, kad mokomasis leidinys būtų kuo profesionalesnis, buvo privaloma išlaikyti žanrų įvairovę. Rengdami publikacijas studentai įgydavo reikiamos rašymo patirties, susipažindavo su rankraščio reikalavimais.

Profesinių gebėjimų ugdymas

Ilgametė „Universiteto žurnalisto“ redaktorė Danguolė Skarbalienė teigia, kad parengti spaustuvės reikalavimus atitinkančius rankraščius, tvarkyti korektūrą buvo svarbi žurnalistikos studentų praktinė techninė mokymo dalis: „Pirmiausia reikėjo raginti studentus, kad jie važiuotų skaityti korektūrą. <...> Iš pradžių jie į tai žiūrėjo skeptiškai, paskui jiems labai patiko, kad galėjo išvažiuoti ir pamatyti tą procesą“.

Perkėlus laikraščio spausdinimą į Vilniaus LKP CK spaustuvę, reikalavimai leidybai ir rankraščiams tapo griežtesni. Apie reikalavimus studentams per pirmąjį redakcijos susitikimą papasakodavo leidinio redaktorius. Siekiant ugdyti žurnalistikos studentų profesionalumą ir profesinėje, ir akademinėje studijų aplinkoje, griebtasi skatinimų ir papeikimų. Vienas iš skatinimo būdų susijęs ir su mokomojo laikraščio panaudojimu. Vertinimo komisija rinko geriausių publikacijų „Universiteto žurnaliste“ autorius, juos įvairiai skatino³⁸. Studentai, neparašę publikacijų į „Universiteto žurnalistą“, neišlaikydavo įskaitų, negavo stipendijų, be to, privalėjo į „Tarybinį studentą“³⁹ parašyti du darbus.

Mokomasis laikraštis turėjo didelę įtaką studentų profesiniam meistriškumui ugdyti, nes sudarė sąlygas praktiškai rašyti ir publikuoti teks-

³⁸ Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1978 m. gegužės 17 d., protokolas. Vilnius, 1978. VUA, ap. 24, b. 194, l. 70.

³⁹ Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1978 m. balandžio 26 d., protokolas. Vilnius, 1978. VUA, ap. 24, b. 194, l. 62–63.

tus. „Universiteto žurnalistas“ studentams galėjo sukelti ir tam tikrą motyvaciją, nes jie žinojo, kad tekstus skaitys įvairios redakcijos, iš kurių galima tikėtis pasiūlymų atlikti praktišką, įsidarbinti. Taip mokomoji priemonė integruota į studijų procesą ir tapo neatsiejamu žurnalistikos studijų reiškiniu.

8–9 dešimtmečiais Lietuvoje dar nebuvo interneto, pirmaisiais kompiuteriais rengiant tekstus pradėta naudotis apie 1989–1990 m. Todėl svarbu išsiaiškinti mokomojo laikraščio redaktoriaus vaidmenį sovietmečiu: kuo svarbus mokomajam leidiniui buvo redaktorius, nes bendraudamas su studentais, taisydamas jų darbus, jis prisidėjo prie praktinio žurnalistų rengimo ir žurnalistikos studijų programos įgyvendinimo.

Redaktoriaus vaidmuo

Redaktoriaus vaidmuo sovietmečiu nebuvo toks, koks yra dabar. Viena vertus, egzistavo techninis redaktoriaus darbas, kita vertus, redaktoriaus funkcija buvo būdinga to laikotarpio laikraščio vadovui, nes jis turėjo suderinti technikos ir ideologijos reikalavimus. Redaktoriaus misija labai svarbi tuo, kad jam reikėjo „atlaikyti“ sovietinę cenzūrą. Sovietiniais laikais visi redaktoriai (net ir paties mažiausio leidinio) turėjo gauti parašą, kad galima spausdinti⁴⁰.

Perkėlus mokomojo laikraščio leidybą iš Trakų į LKP CK leidyklą Vilniuje, suredaguotus studentų rankraščius reikėjo tiesiog įmesti į cenzoriaus pašto dėžutę: „Kas buvo cenzorius – mes nė nematėme. Įmeti į tam tikrą dėžutę ir paskui pasiimi iš tam tikros dėžutės“⁴¹. Apie 1986–1987 m. situacija kiek pakito. Rankraščius reikėjo atnešti į kontorą ir jau po valandos buvo galima pasiimti⁴².

⁴⁰ Straipsnio autoriaus pokalbis su Danguole Skarbaliene. Kaunas, 2012.

⁴¹ Straipsnio autoriaus pokalbis su Egle Tvarijonaite-Striaukiene. Vilnius, 2012.

⁴² Straipsnio autoriaus pokalbis su Vilma Sabaliauskaite-Kavaliauskiene. Vilnius–Čikaga, 2012.

Docentas dr. L. V. Žeimantas akcentuoja, kad cenzūros būdavo galima išvengti, bet draudžiamų temų sąrašas buvo labai platus: „truputį galima buvo „pasukti“. Bet buvo momentų, kurie kaip kirviu nukirsti. <...> Egzistavo tokia draudimų knyga, kurioje buvo daug punktų, kurie baigdavosi: ir kitkas. O ką įstatyme reiškia *kitkas*? Reiškia – viskas“⁴³. Viena iš gudrybių, kurios galėjo imtis redaktoriai, – nuotraukų retušavimas. Kadangi temų sąrašė dominavo socialistinis realizmas, o, pavyzdžiui, studentas norėjo rašyti apie Orvidų sodybą, kurioje stovi kryžiai, tai fotografijos būdavo retušuojamos ir kryžių nelikdavo⁴⁴.

Dėstytojai laikraščio rengimui vadovavo iki 1988 metų, kai leidinio redaktoriumi tapo žurnalistikos studentas Andrius Vaišnys. 1988–1989 m. – Lietuvoje tai Sąjūdžio ir spaudos laisvėjimo laikotarpis. Lietuvos siekis atgauti nepriklausomybę paveikė ir spaudą. Nors mokomojo leidinio redaktoriai vis dar galėjo susilaukti replikų už pernelyg drąsius tekstus ar visiškai pakeistą kryptį, orientuotą į Lietuvos istoriją, kuri buvo svarbi to laikotarpio Lietuvos žiniasklaidai.

Apibendrinant galima teigti, kad mokomojo laikraščio redaktoriaus funkcijos daugiausia buvo organizacinio, techninio pobūdžio. Redaktorius turėjo rengti galutinius rankraščius spaustuvei, bendravo su studentais, kai reikėjo patarimo dėl temos publikacijai arba kai publikacija buvo netinkama. Taip pat jis koordinuodavo korektūros skaitymą spaustuvėje ir tuo padėjo studentams tobulinti rašymo įgūdžius. Žurnalistikos studentai, rašydami į „Universiteto žurnalistą“, turėjo kūrybinę laisvę, kuri galėtų būti apibrėžiama kaip galimybė pasirinkti, derinti publikacijos temą ir žanrą su vadovaujančiais dėstytojais, kartais ir su redaktoriumi.

Turinio redaktorius nekūrė ir nekoregavo, nebent sovietinės cenzūros institucija Glavlitas rasdavo sovietinei sistemai nepalankių publikacijų. Šiuo atveju redaktorius buvo atsakingas už tai, kad studentai pateiktą ideologiškai tinkamus tekstus ir laikraštis būtų leidžiamas. Dės-

⁴³ Straipsnio autoriaus pokalbis su doc. dr. Liubomiru Viktoru Žeimantu. Vilnius, 2012.

⁴⁴ Straipsnio autoriaus pokalbis su Danguole Skarbaliene. Kaunas, 2012.

tytojai-vadovai galėjo nesitaikstyti su sovietinės cenzūros apribojimais savo mintyse, tačiau oficialiai jų privalėjo paisyti. Jie žinojo, kokiomis temomis nevalia rašyti, nes vis tiek tekstai nebus išspausdinti.

Laikraščio turinio formavimo principai

1977 m. pradėjus leisti „Universiteto žurnalistą“, žurnalistikos studijų studentams buvo sudarytos sąlygos praktiškai rašyti į laikraštį, kitaip tariant, buvo imituojama gyva redakcija: sušaukiamas redakcijos pasitarimas, aptariamose būsimo numerio temos, jų rengimo ypatumai. Anksčiau, t. y. kai dar nebuvo mokomojo laikraščio, žurnalistikos studentai praktinio darbo patirties galėjo įgyti jau redakcijose, kurių tikslas buvo ne mokyti rašymo subtilybių ar apskritai rašymo, bet tobulinti tuos įgūdžius ir patikrinti įgytas teorines žinias.

Viena iš pagrindinių mokomojo laikraščio funkcijų buvo suteikti studentui galimybę rašyti pasirinkus temą ir žanrą. Žanrus ir temas reikėjo derinti su dėstytoju (darbo) vadovu. Remiantis „Universiteto žurnalistų“ publikacijų tematikos analize (žr. 3 pav.), galima teigti, kad studentai daugiausiai rašė straipsnių, interviu, reportažų, žinučių ir esė. Taip studentas gaudavo kiek kitokio rašymo patirties nei kituose laikraščiuose, kur kelti kitokie reikalavimai.

Mokomajame laikraštyje iš pradžių taip pat publikuoti studentų seminarų, kursiniai darbai, referatai. Į laikraštį rašė ir dėstytojai, kartais redaktorai iš įvairių redakcijų. Specialūs proginiai leidiniai leisti prieš tai paskyrus iš dėstytojų sudarytą komisiją ir redakciją⁴⁵. Dėstytojai išitraukdavo į mokomojo laikraščio rengimą ne tik padėdami studentams pasirinkti temą, bet ir patys rašydami straipsnius.

1977–1989 m. laikraštis turėjo tam tikrą reikšmę formuojant praktinius kūrybinio darbo įgūdžius ir atliko svarbias praktines, mokomąsias žurnalistų rengimo funkcijas. Deja, jau 1990–1991 m. laikraščio

⁴⁵ Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1983 m. vasario 7 d., protokolas. Vilnius, 1983. VUA, ap. 24, b. 613, l. 54.

leidyba pradėjo strigti ir visai nutrūko. 1990 m. mokomojo laikraščio leidybą bandyta gelbėti panaudojant kompiuterius. Tekstus „Universiteto žurnalistui“ siūlyta rinkti kompiuteriu ir dauginti. 1990 m. išleistas vienintelis *blokadinis*⁴⁶ „Universiteto žurnalisto“ numeris, padarytas *rotoprintu*⁴⁷.

1991 m. laikraščio leidybai sutrukdė sunki politinė ir ekonominė Lietuvos valstybės situacija. Būtina paminėti, kad nutrūkusią laikraščio leidybą lėmė ir naujos technologijos, sparti komercinės žiniasklaidos plėtra, kuriai reikėjo darbuotojų, rašančių žmonių. Didelę įtaką turėjo Vilniaus universiteto pertvarkymas, kai buvo įkurtas Komunikacijos fakultetas ir atsisakyta Fotolaboratorijos, Periodinės spaudos tyrimų laboratorijos. Atėjo naujas žiniasklaidos raidos etapas ir mokomasis laikraštis buvo nereikalingas, nes visi studentai turėjo galimybę rašyti ir publikuoti gausiai leistoje to meto periodinėje spaudoje.

„Universiteto žurnalisto“ turinio analizė

Norėdami išanalizuoti Vilniaus universiteto mokomojo laikraščio turinį žurnalistikos studijų programos kaitos kontekste, turėjome atlikti kiekybinį tyrimą. Kiekybinis tyrimas pasirinktas todėl, kad peržiūrėjus ir suskaičiavus visų 1977–1991 m. leistų prieinamų „Universiteto žurnalisto“ numerių publikacijas, galima sužinoti tikslų žanrų ir temų skaičių, kuris galėtų parodyti, ar studijų procese mokomoji priemonė pateisino su ja sietas viltis. Taip pat tikslinga palyginti žanrų ir temų skaičių sovietmečiu ir 2007 m. (leidinį atkūrus) išėjusiuose numeriuose. Lyginamoji šių periodų analizė turėtų atskleisti, ar pakito reikalavimai studentų straipsniams, teikiamiems į mokomąjį laikraštį.

Publikacijos suskirstytos į žurnalistikos (informacinius ir kūrybinius) ir literatūros žanrus. Siekiant pateikti vieno ar kito žanro apibrėži-

⁴⁶ 1990 m. Lietuva patyrė ekonominę blokadą, kai SSRS sustabdė žaliavų tiekimą, reikalaujama atšaukti Kovo 11 d. aktą ir atstatyti buvusią padėtį iki kovo 10 d.

⁴⁷ Vilniaus Darbo raudonosios vėliavos ir Tautų draugybės ordinų valstybinis V. Kapsuko universitetas. Spaudos žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1990 m. gegužės 25 d., protokolas. Priedas Nr. 1. Vilnius, 1990. VUA, ap. 24, b. 880, l. 13.

mą, pasinaudota šia metodine literatūra: Rūtos Marcinkevičienės studija⁴⁸, Viliaus Užtupo straipsnių rinkiniu „Žurnalisto žinynas“, kai kuriais kitais šaltiniais.

Tyrimo imtis: peržiūrėti ir išanalizuoti 177 „Universiteto žurnalisto“ numeriai nuo 1977 iki 2011 m. (laikraštis 1992–2006 m. nebuvo leidžiamas), 1863 publikacijos (1977–1991 m.) ir 179 publikacijos (2007–2011 m.). Iš viso – 2042 publikacijos.

Išanalizavus 1977–1991 m. išėjusius 168 leidinius, rasti 32 žurnalistikos (informaciniai) ir 20 literatūros (kūrybinių) žanrų. Kadangi mokomajame laikraštyje buvo publikuojami ir studentų moksliniai darbai, duomenys apie juos pateikti atskirai. Informacinių žanrų paskirtis – operatyviai ir glaustai paskleisti naujausią informaciją⁴⁹. Remiantis R. Marcinkevičiene, spaudos žanrus galima skirstyti dar į smulkesnius požanrius⁵⁰. Klasifikuojant žanrus svarbiausia nustatyti teksto paskirtį, tačiau reikia atsižvelgti ir į teksto tipą, temą, turinį, informacinę struktūrą⁵¹.

R. Marcinkevičienė spaudos žanrus skirsto į informacinius, vertinamuosius, analitinius, meninius pramoginius ir tarnybinius informacinius⁵². Prie informacinių priskiriami šie žanrai: žinutė, reportažas, ataskaita, korespondencija, interviu, tekstografinė informacija, straipsnio anonsas, kronika. Vertinamieji žanrai yra komentaras, laiškas, analitiniai – straipsnis, apžvalga, recenzija, anotacija, pramoginiams priklauso esė, apybraiža, satyra, feljetonas. Vienas ar kitas tekstas tyrime konkrečiam žanrui priskirtas iš dalies, remiantis R. Marcinkevičienės studijoje pateiktais atitinkamų žanrų apibrėžimais, kriterijais.

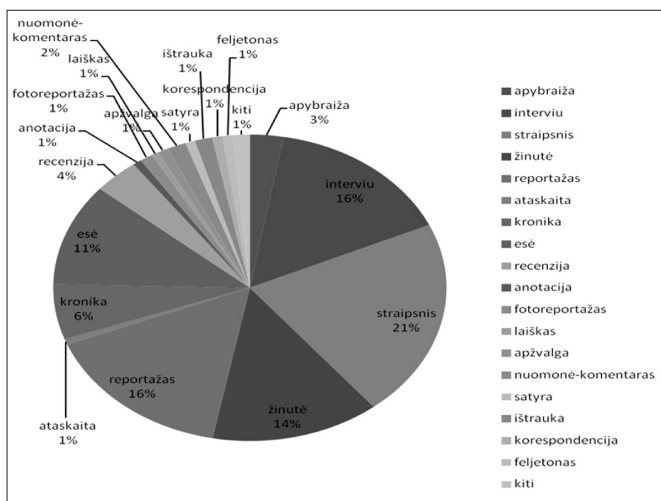
⁴⁸ MARCINKEVIČIENĖ, Rūta. Žanro ribos ir paribiai. Spaudos patirtys. Vilnius: Versus Aureus, 2008.

⁴⁹ NUGARAITĖ, Audronė. Informaciniai žanrai. *Žurnalisto žinynas*. Kaunas, 1992, p. 85.

⁵⁰ MARCINKEVIČIENĖ, Rūta. Žanro ribos ir paribiai. Spaudos patirtys. Vilnius: Vilnius: Versus Aureus, 2008, p. 97.

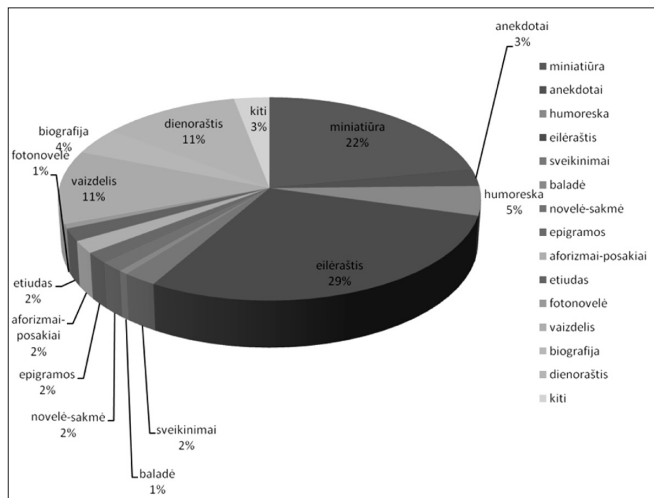
⁵¹ *Ten pat.*

⁵² *Ten pat.*

1 paveikslas. Informaciniai žanrai

Remiantis pirmo paveikslu duomenimis, galima daryti išvadą, kad žurnalistikos studentai 1977–1991 m. laikotarpiu daugiausiai rašė analitinių (kuriems priklauso straipsnis, recenzija) ir informacinių (prie jų

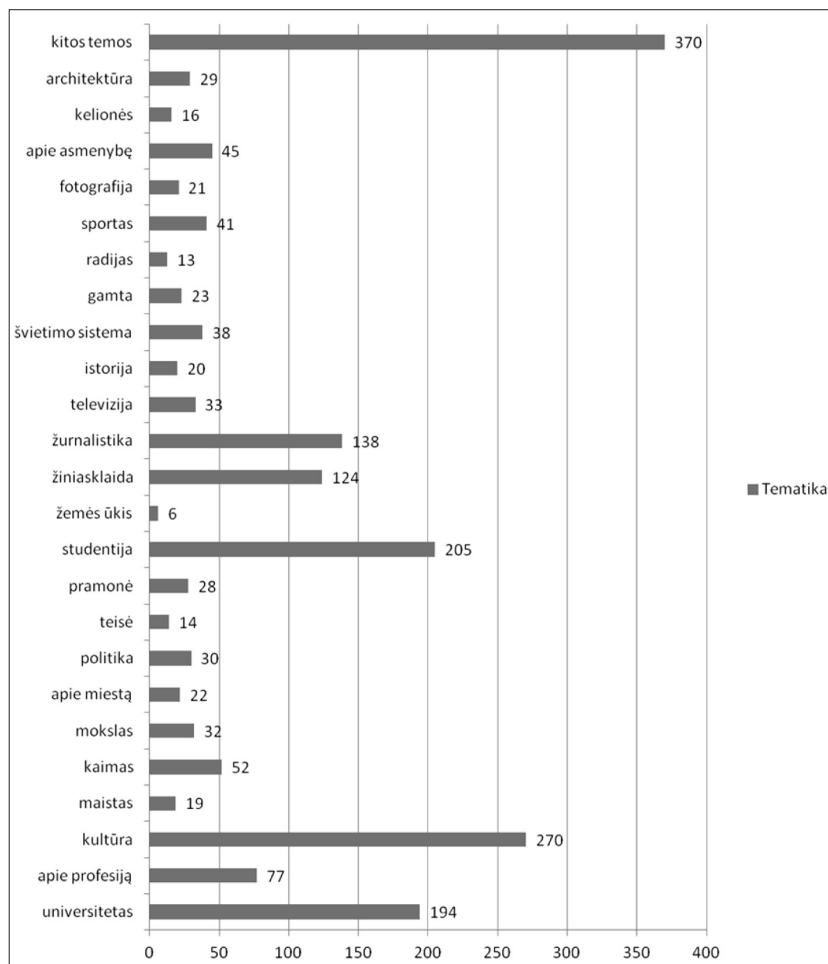

2 paveikslas. Literatūriniai žanrai

priskirtini interviu, žinutė, reportažas, kronika) žanrų tekstus. Iš meninių-pramoginių žanrų išsiskiria esė ir apybraiža. Iš literatūrinių žanrų, kaip rodo 2 paveikslas, dominavo eilėraščiai ir miniatiūros.

„Universiteto žurnaliste“ buvo publikuojami ir studentų referatai, kursiniai darbai, kurie priskirti prie mokslinių publikacijų.

Atliktas kiekybinis „Universiteto žurnalisto“ 1977–1991 m. leidinių

2 lentelė. Publikacijų tematika

tyrimas atskleidė ir temas, kuriomis rašė žurnalistikos studentai. Nuo pat laikraščio įkūrimo norėta, kad jis būtų kultūrinis, teminis, jubiliejinis. Atliktas tyrimas rodo, kad mokomasis leidinys savo tematika pateisino organizatorių lūkesčius. Išanalizavus publikacijas pagal turinį, jos suskirstytos į temas, kurių įvairovė atsispindi 2 lentelėje.

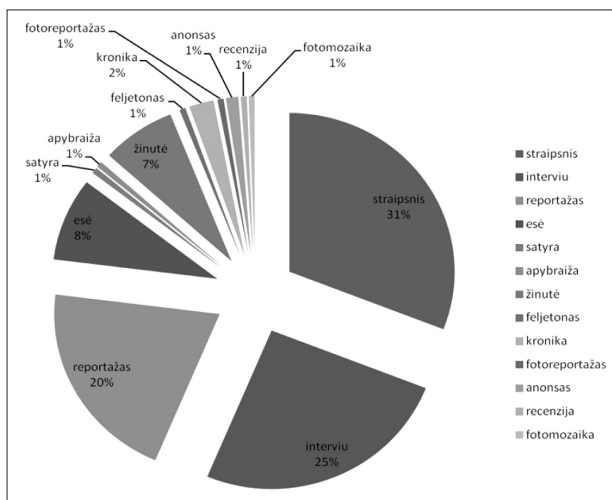
2 lentelė rodo, kad laikraštyje daugiausiai pasitaikė neapibrėžtos tematikos publikacijų, kurių negalima priskirti vienai ar kitai kategorijai dėl pernelyg skirtingo turinio, tačiau galima apibendrintai teigti, kad daugiausia tai buvo laisvo pobūdžio kultūrinės temos. Tokia temų įvairovė galėtų būti paaiškinta ir studentų motyvacija rašyti apie jiems įdomius dalykus: „„Universiteto žurnalistas“ – mūsų tribūna, iš kurios galime skelbti pačias originaliausias savo idėjas“⁵³. Dažniausia temos buvo susijusios su kultūra, studentija, universitetu, žurnalistika ir žiniasklaida. Kalbant apie kultūros dalykus, reikia paminėti, kad žurnalistikos studentai daugiausiai rašė apie literatūrą, kiną ir teatrą.

2007–2011 m. „Universiteto žurnalisto“ analizė

2007–2011 metų tekstuose išryškėjo mažesnė žanrų diferenciacija nei 1977–1991 m. laikotarpiu. Žurnalistikos studentai kūrė 13 informacinių ir 5 literatūros žanrų tekstus. Suprantama, tokią padėtį paskatino tai, kad laikraštis jau nebuvo leidžiamas kas mėnesį, taigi išeidavo daug rečiau nei sovietmečiu. Išleisti tik 9 numeriai.

Iš 4 paveikslo matyti, kad 2007–2011 m. „Universiteto žurnalisto“ publikacijos daugiausia yra analitinių ir informacinių žanrų. Lyginant 1 ir 4 paveikslo duomenis, galima teigti, kad iš visų žanrų, pagal kuriuos rašė žurnalistikos studentai, padaugėjo straipsnių (analitinių žanrų), interviu ir reportažų. Straipsnis buvo populiariausias žanras tiek 1977–1991 m., tiek 2007–2011 m. laikotarpiu. Pasikeitė tik reportažo ir interviu santykis. Interviu žanro tekstų 2007–2011 m. parengta daugiau nei sovietmečiu. Tokį pasikeitimą būtų galima paaiškinti tuo, kad

⁵³ GAIŽAUSKAITĖ, Violeta. Mūsų tribūna. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius, 1979 m. gegužės 31 d. Nr. 9 (27). p. 1.

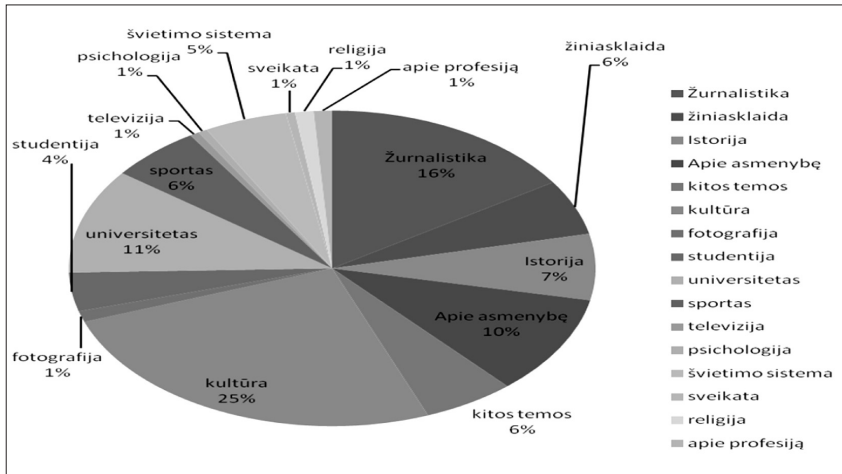

4 paveikslas. Informaciniai žanrai

modernėjant ir keičiantis žiniasklaidai, temų dienotvarkė, kuriai įtaką daro ir auditorija, taip pat turėjo pakisti. Internetas sukūrė daugybę naujų komunikacijos kanalų – atsirado elektroniniai laišakai, internetiniai portalai, laikraščiai⁵⁴ ir kt. Norint patraukti auditorijos dėmesį dabar jau nebeužtenka, kad žurnalistas reportaže papasakotų apie įvykį, vietą ir perteiktų savo išpūdžius. Tradicinė spauda stengiasi sudominti kuo tik gali, pavyzdžiui, skelbdama interviu su žinomais žmonėmis ar savo sričių profesionalais. Internetinė žiniasklaida, be abejonės, turi įtaką ir studentams, kurie rinkdamiesi žanrus, atsižvelgia į dabartinės žiniasklaidos realijas. Taip pat reikia pabrėžti, kad sumenko kitų žanrų reikšmė, nes pastebėta, kad mažiau parašyta žinučių, esė, apybraižų, kronikų, recenzijų. Feljetono, satyros ir fotoreportažo procentinė dalis išliko tokia pati kaip ir 1977–1991 m.

Apibendrinant literatūrinių žanrų pasiskirstymą, reikia akcentuoti, kad dažniausias iš jų yra eilėraštis. Dėl jau minėtų „Universiteto žurna-

⁵⁴ McCOMBS, Maxwell. A look at Agenda-Setting: Past, Present and Future. *Journalism Studies*. 2005, Vol. 6, Number 4, p. 544.

5 paveikslas. Informacinių žanrų pasiskirstymas mokomajame leidinyje 2007–2011 metais

listo“ leidybos priežasčių (sumažėjo išleidžiamų numerių skaičius per metus) susiaurėjo ir literatūrinių žanrų diferenciacija. Turinio analizė atskleidė, kad mokomajame laikraštyje padaugėjo dėmesio žurnalistikai ir žiniasklaidai.

5 paveikslas rodo, kad šios temos 2007–2011 m. sudaro 22 procentus visų laikraščio temų, o sovietmečiu sudarė tik 14 procentų. Taip pat padaugėjo sportui, universitetui, Lietuvos švietimo sistemai, istorijai, asmenybėms ir kultūrai skirtų publikacijų.

Naujo leidinio struktūra

„Universiteto žurnalistas“ kaip internetinis portalas ir popierinis laikraštis atkurtas 2006 m.⁵⁵ Jo atkūrimą inicijavo tada Žurnalistikos instituto direktoriaus pareigas ėjęs doc. dr. Andrius Vaišnys. Atkūrus mokomąją priemonę pagrindinis vaidmuo teko studentų darbų publikavimui internete. „Universiteto žurnalistui“ reikėjo ir etatinio darbuotojo – re-

⁵⁵ Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto posėdžio, įvykusio 2006 gruodžio 14 d., protokolas. Nr. R-3, Vilnius, l. 4.

daktoriaus, kuris prižiūrėtų internetinį portalą. Pirmuoju redaktoriumi tapo Justinas Kirkutis, kuris dirbo nuo 2007 iki 2009 metų.

Svarbu pabrėžti, kad internetinis portalas suteikia daugiau galimybių, nes leidžia naujienas publikuoti greičiau nei tradicinė spauda, be to, padeda sutaupyti lėšų. Juozas Bulota, dirbęs „Universiteto žurnalisto“ redaktoriumi 2010 m. gruodį–2011 m. gegužę, teigė „kad elektroninės žiniasklaidos neįmanoma aplenkti operatyvumu“⁵⁶.

2009 metų lapkritį redaktoriumi tapus Džiugui Paršoniui, pakito ir internetinės „Universiteto žurnalisto“ versijos dizainas. Dž. Paršonis buvo įsitikinęs, kad turi pakeisti tinklaraščio struktūrą, sudaryti sąlygas lankstesniam bendradarbiavimui, manė, kad reikia įtraukti daugiau autorių⁵⁷.

2011 m. leidinio redaktore buvusi lektorė Jolanta Mažylė teigė, kad virtuali erdvė diktuoja įvairų formatą, bet rengiant užduotis leidinio tradicijas privalu išlaikyti⁵⁸. Taip pat reikia atkreipti dėmesį į tai, kad elektroninis variantas atveria daugialypę terpę, kurią galima išnaudoti ugdymo procese.

Apskritai dabar „Universiteto žurnalistas“ studentams leidžia eksperimentuoti, suteikia kūrybinę laisvę, kuri jiems galbūt būtų kiek apribota kitose internetinės žiniasklaidos priemonėse. Šiam požiūriui pritaria ir nuo 2012 m. redaktoriumi dirbantis dr. Tomas Vaiseta. Kurti ir leisti šį laikraštį galėtų ir kitų Komunikacijos fakulteto studijų programų studentai, susiję su žiniasklaida ir leidyba. Atsižvelgiant į „Universiteto žurnalisto“ nuostatus, laikraštis gali turėti redakcinę kolegiją, kuri būtų sudaryta iš dėstytojų ir studentų vienu mokslo metų laikotarpiui⁵⁹.

⁵⁶ Straipsnio autoriaus pokalbis su Juozu Bulota. Vilnius, 2012.

⁵⁷ Straipsnio autoriaus pokalbis su Džiugu Paršoniui. Vilnius, 2012.

⁵⁸ Straipsnio autoriaus pokalbis su Jolanta Mažyle. Vilnius, 2012.

⁵⁹ Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto mokojojo laikraščio „Universiteto žurnalistas“ nuostatai (2009) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.journalism.vu.lt/lt/?page_id=11> [žiūrėta 2012 m. balandžio 14 d.].

Išvados

Nuo pat įkūrimo mokomoji priemonė buvo skirta žurnalistikos studijų mokymo tikslams įgyvendinti. Mokomasis laikraštis sovietiniu laikotarpiu žurnalistikos studijoms turėjo didelę praktinę reikšmę: studentams jis suteikė galimybę viešai publikuoti savo kūrybinius ir mokslinius darbus. Tuometinės redakcijos negalėjo suteikti tokių galimybių. Be to, potencialūs darbdaviai skaitydavo „Universiteto žurnaliste“ publikuotus studentų tekstus ir galėjo pakviesti juos į praktiką arba įdarbinti.

Leidinio struktūra formavosi nuo 1977 iki 1985 m. Įkūrus redakcinę kolegiją, kurią sudarė dėstytojai, iki pat 1988 m. „Universiteto žurnalistas“ buvo puikus pavyzdys ir kitiems aukštųjų mokyklų laikraščiams Lietuvoje. Keičiantis Sovietų Sąjungos politinei sistemai, žinoma, pakito ir „Universiteto žurnalisto“ kaip svarbios Lietuvos žurnalistikos mokomosios priemonės tikslai, tada orientuoti į Lietuvos istorijos temų atgaivinimą ir publikavimą. Žurnalistikos katedros dėstytojai perleido laikraščio leidybą studentams, priešakyje palikdami tik redaktorių, tačiau studentų entuziazmas išblėso, nes palyginti greitai kūrėsi komercinės žiniasklaidos priemonės, kurioms reikėjo žurnalistų, dėl to mokomoji priemonė prarado nemaža žmogiškųjų resursų. Nebelikus prasmės išlaikyti mokomąjį laikraštį, jo leidyba sustojo 1991 m. Be abejonės, tam įtaką turėjo ir sunki to laikotarpio Lietuvos ekonominė situacija.

Studentai, rašydami į „Universiteto žurnalistą“, išbandydavo įvairius žurnalistikos žanrus – nuo informacinių iki literatūrinių. Daugiausiai jie rašė analitinių žanrų tekstus – straipsnius, recenzijas. 2007–2011 m. leidinių analizė atskleidė, kad straipsnis buvo ir tebėra populiariausias informacinis žanras, kurį renkasi studentai kartu su dėstytojais. Sumažėjo žinučių, mažiau ir literatūrinių žanrų tekstų, kurie sovietmečiu būdavo dažnesni. Tokią tendenciją lėmė ir sumažėjęs atkurto laikraščio periodiškas.

Fotožurnalistai galėjo praktikuotis darydami ir vėliau laikraštyje publikuodami nuotraukas. Kadangi išeidavo teminių, proginių, jubiliejinių

nių leidinių, juos rengti turėjo galimybę ne tik žurnalistikos studentai, kuriuos per „Žurnalistinio meistriškumo“ paskaitas kuravo atitinkami dėstytojai. Pastarieji, savo srities profesionalai, kurdami teminę numerio viziją, pritraukdavo studentų. Jie rašė įvairiausiomis kultūros, studentijos, Universiteto, žurnalistikos ir žiniasklaidos temomis. Taip šia mokymo priemone buvo įgyvendinti tikslai, orientuoti į rašymą platesne, nuo kultūrinio konteksto neatsieta tematika, nes egzistavo leidinių, skirtų tik universitetams.

2007 m. mokojoji Vilniaus universiteto priemonė atkurta popieriniu ir internetiniu pavidalais. Internetinis „Universiteto žurnalistas“ studijuojantiems žurnalistiką leidžia dar daugiau eksperimentuoti žanrais. Studentai gali išbandyti rašto, garso, vaizdo ir visų trijų tipų raiškos variacijas. Tačiau leidinys iš esmės daugiau skirtas praktiškai parengti pirmakursius. Darbdaviai turi galimybę peržiūrėti studentų darbus, projektus ir taip pasirinkti žmones atlikti praktiką, o galbūt ir įdarbinti. Taigi mokomasis laikraštis / portalas prisideda praktiškai rengiant profesionalius žiniasklaidos darbuotojus, kad jie mokėtų naudotis naujaisiomis technologijomis ir sugebėtų raišką suderinti su atitinkamais žanrais.

Atliktas kiekybinis tyrimas leido padaryti išvadą, kad dabartinio mokojojo laikraščio turinys, palyginti su tuo, kuris buvo leidžiamas 1977–1991 m., pakito. Esminis skirtumas būtų tas, kad sovietmečiu laikraštyje buvo galima rasti 32 žanrų publikacijų, o atkūrus laikraštį – tik 13. Be to, kardinaliai sumažėjo literatūrinių žanrų. Internetinis tinklalapis ir jame pateikiami studentų projektai („InfoJazz“, „E-Žurnalistas“) kiekybės ir kokybės prasme iš dalies kompensuoja šiuos pasikeitimus. Studijų procese tada buvo įprasta tvarka, pagal kurią pirmo kurso žurnalistikos bakalauro studentai, atsiskaitydami už atitinkamą studijų dalyką, privalėjo pateikti po 2 žinutes „Universiteto žurnalisto“ portalui.

Šiuolaikinėms Komunikacijos ir informacijos studijoms laikraštis gali būti ir viena iš raiškos galimybių daugialypėje terpėje. Eksperimentuoti jame galėtų ne tik žurnalistikos, bet ir kitų komunikacijos studijų

krypčių studentai. Šitaip daugiau studentų, patys rengdami ir leisdami laikraštį, turėtų galimybę susipažinti su leidybos procesu. Be to, jie suprastų ir žiniasklaidos darbo specifiką, išmoktų redaguoti ir tai pakeltų studentų raštingumą. Mokomasis laikraštis yra būdas formuoti praktinius žurnalisto įgūdžius.

Įteikta: 2012-08-21

Literatūra

1. GAIČEVSKYTĖ, Rimantė. Žurnalistikos studijos Vilniaus universitete 1949–1991 m. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius, 2011.
2. GAIŽAUSKAITĖ, Violeta. Mūsų tribūna. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1979 m. gegužės 31 d. Nr. 9 (27).
3. Komunikacijos ir Informacijos krypties studijų programų Žurnalistika (bakalauro programa, nuolatinės studijos), Žurnalistika (bakalauro programa, neakivaizdinės studijos). Savianalizės suvestinė, t. 3, Vilnius, 2010.
4. MAČIŪTĖ, Daiva. Dešimt ieškojimo metų. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius, 1987 m. balandžio 17 d., Nr. 4 (141).
5. MAKKAUSKAS, Stasys. Profesinis žurnalistų ruošimas Tarybų Lietuvoje. *Žurnalistika*. 1972. Vilnius, 1973. ISSN 0135-1346
6. MALŪKIENĖ, Audronė. *Universitetinė žurnalistikos programa: kokybės kūrimas, problema, prognozė*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius, 2010.
7. MARCINKEVIČIENĖ, Rūta. Žanro ribos ir paribiai. Spaudos patirtys. Vilnius: Versus Aureus, 2008.
8. McCOMBS, Maxwell. A look at Agenda-Setting: Past, Present and Future. *Journalism Studies*. 2005, Vol. 6, Number 4.
9. PŠIBILSKIS, Vygintas Bronius. Vilniaus universiteto istorija 1579–1994. Vilnius, 1994. ISBN 9986-09-047-4
10. Человек слова. *Itogi* [interaktyvus]. Nr. 1 (812). Prieiga per internetą: <<http://www.itogi.ru/spetzproekt/2012/1/173386.html>> [žiūrėta 2012 m. kovo 28 d.].

Interviu šaltiniai

1. Pokalbis su doc. dr. Liubomiru Viktoru Žeimantu. Vilnius, 2012.
2. Pokalbis su Juozu Vercinkevičiumi. Trakai, 2012.
3. Pokalbis su Danguole Skarbaliene. Kaunas, 2012.
4. Pokalbis su Laimonu Tapinu. Vilnius, 2012.
5. Pokalbis su Egle Tvarijonaite-Striaukiene. Vilnius, 2012.
6. Pokalbis su Justinu Kirkučiu. Vilnius, 2012.
7. Pokalbis su Juozu Bulota. Vilnius, 2012.
8. Pokalbis su Džiugu Paršoniū. Vilnius, 2012.
9. Pokalbis su Jolanta Mažyle. Vilnius, 2012.
10. Pokalbis su Vilma Sabaliauskaite-Kavaliauskiene. Vilnius–Čikaga, 2012.
11. Pokalbis su Andriumi Vaišniu. Vilnius, 2012.
12. Pokalbis su Žygintu Pečiuliu. Vilnius, 2012.
13. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1977 m. balandžio 20 d. Nr. 1.
14. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1977 m. balandžio 20 d. Nr. 1.
15. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1977 m. birželio 30 d. Nr. 2.
16. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1985 m. Nr. 12 (118), p. 1.
17. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1982 m. spalio 29 d. Nr. 9 (71), p. 1.
18. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1984 m. birželio 12 d. Nr. 9–10 (100–101).
19. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1985 m. kovo 29 d. Nr. 1 (107).
20. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1985 m. lapkričio 21 d. Nr. 10 (116).
21. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1985 m. lapkričio 28 d. Nr. 11 (117).
22. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1985 m. gruodžio 13 d. Nr. 13 (119).
23. *niversiteto žurnalistas*. Vilnius. 1985 m. gruodžio 20 d. Nr. 14 (120).
24. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1985 m. gruodžio 27 d. Nr. 15 (121).
25. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1986 m. balandžio 4 d. Nr. 6 (127).
26. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1987 m. balandžio 17 d. Nr. 4 (141).
27. *Universiteto žurnalistas*. Vilnius. 1988 m. gruodžio 1 d. Nr. 12 (160).
28. UŽTUPAS, Vilius. Žurnalisto žinynas. Kaunas: Vilius, 1992, 351 p.
29. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto mokomojo laikraščio „Universiteto žurnalistas“ nuostatai (2009) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.journalism.vu.lt/lt/?page_id=11> [žiūrėta 2012 m. balandžio 14 d.].

Šaltiniai

1. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1983 m. vasario 7 d., protokolas. Vilnius, 1983. VUA, ap. 24, b. 613, l. 54.
2. Istorijos fakulteto žurnalistikos specialybės partinės grupės žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1982 m. gegužės 24 d., protokolas. Vilnius, 1982. VUA, ap. 24, b. 569, l. 69.
3. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1984 m. balandžio 23 d. protokolas. Vilnius, 1984. VUA, ap. 24, b. 660, l. 368
4. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1979 m. vasario 26 d., protokolas. Vilnius, 1979. VUA, ap. 24, b. 194, l. 39.
5. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1979 m. birželio 11 d., protokolas. Vilnius, 1979. VUA, ap. 24, b. 222, l. 76.
6. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1978 m. gegužės 17 d., protokolas. Vilnius, 1978. VUA, ap. 24, b. 194, l. 70.
7. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1978 m. balandžio 26 d., protokolas. Vilnius, 1978. VUA, ap. 24, b. 194, l. 62–63.
8. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1981 m. kovo 16 d., protokolas. Vilnius, 1981. VUA, ap. 24, b. 284, l. 71.
9. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1984 m. lapkričio 29 d., protokolas. Vilnius, 1984. VUA, ap. 24, b. 714, l. 62.
10. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1985 m. spalio 21 d., protokolas. Vilnius, 1985. VUA, ap. 24, b. 743, l. 10–12.
11. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto posėdžio, įvykusio 2006 m. gruodžio 14 d., protokolas. Nr. R-3. Vilnius, l. 4.
12. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto posėdžio, įvykusio 2009 m. vasario 6 d., protokolas. Nr. 160400-14-5. Vilnius, l. 2.
13. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1985 m. kovo 18 d., protokolas. Vilnius, 1985. VUA, ap. 24, b. 714, l. 3–4.
14. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1978 m. birželio 7 d., protokolas. Vilnius, 1978. VUA, ap. 24, b. 194, l. 84–86.
15. VU Istorijos fakulteto Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1985 m. sausio 7 d., protokolas. Vilnius, 1985. VUA, ap. 24, b. 714, l. 88.
16. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1977 m. rugpjūčio 30 d., protokolas. Vilnius, 1977. VUA, ap. 24, b. 193, l. 1.

17. Vilniaus Darbo raudonosios vėliavos ir Tautų draugystės ordinų valstybinis V. Kapsuko universiteto Radijo ir televizijos Žurnalistikos ir spaudos žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1987 m. vasario 26 d., protokolas. Vilnius, 1987. VUA, ap. 24, b. 803, l. 34.
18. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1987 m. vasario 26 d., protokolas. Vilnius, 1987. VUA, ap. 24, b. 803, l. 34.
19. Vilniaus Darbo raudonosios vėliavos ir Tautų draugystės ordinų valstybinis V. Kapsuko universiteto Spaudos žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1988 m. rugsėjo 12 d., protokolas. Priedas Nr. 1. Vilnius, 1988. VUA, ap. 24, b. 834, l. 1.
20. Spaudos žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1989 m. gruodžio 11 d., protokolas. Priedas Nr. 1. Vilnius, 1989. VUA, ap. 24, b. 860, l. 11.
21. Spaudos žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1990 m. sausio 12 d., protokolas. Priedas Nr. 1. Vilnius, 1990. VUA, ap. 24, b. 860, l. 17.
22. Vilniaus Darbo raudonosios vėliavos ir Tautų draugystės ordinų valstybinis V. Kapsuko universiteto Spaudos žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1990 m. gegužės 25 d., protokolas. Priedas Nr. 1. Vilnius, 1990. VUA, ap. 24, b. 880, l. 13.
23. Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Spaudos žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1991 m. kovo 18 d., protokolas. Priedas Nr. 1. Vilnius, 1991. VUA, ap. 24, b. 860, l. 26.
24. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1980 m. sausio 28 d., protokolas. Vilnius, 1980. VUA, ap. 24, b. 254, l. 53.
25. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1976 m. sausio 30 d., protokolas Nr. 7. Vilnius, 1976. VUA, ap. 24, b. 140, l. 27–28.
26. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1980 m. birželio 9 d., protokolas. Priedas Nr. 1. (Žurnalistikos katedros vedėjo L. V. Žeimanto ataskaita). Vilnius, 1980. VUA, ap. 24, b. 254, l. 121.
27. Žurnalistikos katedros posėdžio, įvykusio 1976 m. sausio 30 d., protokolas. Vilnius, 1976. VUA, ap. 24, b. 140, l. 26–27.

Peculiarities of Establishing, Publishing, and Functioning of Educational Newspaper „Journalist of University“

Audrius Dabrovolskas

Summary

The main subject of this article is the educational newspaper „Universiteto žurnalistas“ of Vilnius university and its functions. „Universiteto žurnalistas“ was released in 1977 and had a very big contribution to the practical Lithuanian journalists preparation. Before the establishment of an educational newspaper, Lithuanian journalists usually came to the editorial offices without experience. During the Soviet occupation period students had the abilities to write and publish various types of texts in „Universiteto žurnalistas“. They could try and experiment with a wide range of genres although other editorial offices couldn't afford such opportunities. Journalism students communicated with the lecturers of Journalistic department and also with the editor. In that case students acquired necessary experience for the journalistic job: from the preparation of the manuscript and presenting it to the editor, to the rectification reading in Printing House.

Newspaper restored as a paper format and an internet portal in 2007. The main teaching and training functions of the newspaper went without change. Technical possibilities increased. Journalism program students can experiment, test audio-visual expressions. Other students of the Communication faculty can also contribute in order to prepare and release the newspaper.